

REDACȚIA

Ferenț-utca nrul 20.

ABONAMENTUL

pe an .. 20 cor.

pe jumătate an .. 10 "

pe lună .. 2 "

de Duminică pe an 4

coroane.

în România și America

10 coroane.

în România și străinătate

pe zi pe an 40 franci.

TRIBUNA

ADMINISTRAȚIA

Deák Ferenț-utca nrul 20.

INSERTIUNILE

de un șir garmond: prima dată 14 bani; a doua oară 12 bani; a treia oară 8 bani de fiecare publicațiune.

Manuscripte nu se inapoiază.

Telefon oraș și comitat 502.

Politica românească.

De Ioan Slavici.

În practica vieții pretutindeni și astfel și în lucrarea politică fiecare se prezintă potrivit cu firea sa individuală: cel pătimaș se pripește, iar cel potolit își cumpenește laptele; cel îndrăzneț se avântă și obține adese-ori succese surprinzătoare, dar poate să și dea 'n gropi, iar cel chibzuit calcă cu băgare de seamă și-și ia câte odată prea-târziu seama, dar nici odată nu face prostii.

N'avem deci nici să ne mirăm, nici să ne perdem răbdarea, dacă-i vedem pe Maghiari și azi, după rușinea, pe care au pățit-o, tot pătimași și îndrăzneți ca mai înainte: așa sunt ei și nu pot să fie altfel; fără «*teremtette*» la dâșii nici un lucru nu se poate face. Chiar și oamenii de alt neam, care se însoțesc cu dâșii, trebuie să-și prefacă firea și să fie violenți și necruțători, căci acela, care vrea să aibă trecere la dâșii, fie ministru, fie deputat, fie membru în vre-o congregațiune, fie dirigător de ori-și-ce grad, trebuie să fie gata în fiecare clipă de a da și cu gura, și cu pumnul.

De aceea viața politică a Ungariei e foarte gălăgioasă și mulți dintre cei ce văd lucrurile cum ele par, sunt uimiți de energia Maghiarilor, pe care îi iau drept niște oameni strașnici, care știu totdeauna să se impună.

O fi adevărat lucrul acesta, dar nu e mai puțin adevărat, că și-au înstrăinat prietenii și binevoitorii, pe care i-au avut, și li-s'au făcut încetul cu încetul urgisiți tuturor celor ce au a face cu dâșii.

Chiar dac'ar putea dar să fie ca Maghiarii, Românii au cuvinte să-și închee în fie-care zi rugăciunea de dimineață cu vorbele: Și ne ajută, Doamne, să nu cădem în păcatele Maghiarilor!

Din norocire însă noi Românii nici că putem să ne potrivim în lucrarea politică cu Maghiarii.

Se vor fi găvind fără îndoială printre cei ce au crescut sub înrăurirea Maghiarilor și trăiesc în atmosfera lor morală și oameni, cari au luat apucături maghiare și se simt bine când pot să facă gălăgie și să dea, cum zice Românul, cu barda 'n lună. Marea mulțime a Românilor sunt însă oameni potoliți, la care nu pot să aibă trecere sta-tornică decât cei mai cu minte dintre dâșii.

E pe cât de caracteristică, pe atât de concludentă gălăgia sălbatică ce se produce în dietă, în congregațiunea vre-unui comitat când câte un Român își ridică glasul, ca să spună adevărul fără de încunjur și cu hotărîre, dar în toată liniștea.

N'o să iasă, ce-i drept, din gălăgia aceasta nici un bine mai apropiat, dar Românii numai românește pot să-și facă politica, și cu cât mai bine vor ști ei să se stăpânească, cu atât mai gălăgioși au să fie compatrioții lor maghiari și cu atât mai curând și mai deslușit va eși la iveală adevărul, că au

multă dreptate cei ce susțin, că e foarte greu, dacă nu chiar peste putință a trăi europenește într'un stat, în care oameni ca Maghiarii au glas hotărîtor.

E adevărat, că lupta nu între Maghiari și ceilalți concetățeni ai lor se dă, ci între exploatați și exploatatori, dar Maghiarii sunt cei ce se lasă să fie amăgiți de gălăgioșii tuturor neamurilor și, spriginindu-i pe aceștia, fac viața liniștită peste putință.

Nu au decât să-și păstreze oamenii de încredere ai Românilor bunul cumpăt pentru ca să se convingă în cele din urmă chiar și Maghiarii ei înșiși, că interesele statului ungar, iar nu ale Românilor în deosebi sufer în urma gălăgiei, pe care o fac cei ce se pretind ei singuri patrioți adevărați.

A fost fără îndoială aspră vorba, că omul cu simțământ de dignitate se simte rușinat a fi cetățean al unui stat ca cel ungar, dar de rușinea aceasta Maghiarii nu pot să scape decât alegându-și reprezentanții dintre oamenii cu minte, care-și dau seamă, că a înzultă nu va să zică nici a învinge, nici a convinge.

Văzând cele ce s'au petrecut în timpul alegerilor și cele ce se petrec în dieta ungară, omul cu judecată trebuie să fie cuprins de simțământul, că reprezentanții poporului maghiar tot n'au ajuns încă la convingerea, că statul ungar nu se poate susține în mijlocul Europei decât păstrând formele vie-tuirii europenești și sunt hotărîți a nu se ține de angajamentul luat de actualul guvern în ceea ce privește reforma electorală.

Dacă așa este, politica românească se mărginește deocamdată la scoaterea la iveală a adevărului, că oamenilor cu simțământ de dignitate le este foarte greu să ia parte la viața publică a actualului stat ungar, în care toate cestiunile se rezolvă strigând «*teremtette!*» și dând cu pumnul în masă.

Croații despre regele Carol și România.

Primim din Sarajevo următoarele șire:

»Vă fac cunoscut, că ziarul croat «*Hrvatski Dnevnik*» din Sarajevo, a adus în numerii dela 9 și 10 Mai un articol mare despre iubilul regelui Carol I. în care s'a ilustrat unirea principatelor române, alegerea principelui de Hohenzollern și activitatea regelui Carol pentru patria sa nouă. Se poate zice că e primul caz, când într'un ziar slav s'a arătat adevărul, că numai și numai prin ajutorul Românilor, al căror căpitan a fost regele Carol, care a comandat și oastea rusă a fost biruit Osman Pașa la Plevna. Oastea ruso-română sub nume de «*armată de vest*» sub conducerea lui Carol I. a învins pe nebiruitorul Osman-Pașa și a salvat pe Ruși, cari au fost aproape să piară. Acest adevăr nu l'a amintit până acum nici un ziar sau vre-o foaie slavă. Articolul amintit a mai arătat serbarea națională ce o pregătesc Românii întru amintirea de domnie și a aniversării de 25 de ani a regatului român, prin expoziția națională care se va deschide la 1 Iunie. Trebuie să mai amintesc că ziarul «*Hrv. Dnev.*» aduce și toate știrile despre atrocitățile bandelor grecești și e amic al Românilor.

Expoziția profesorului Comșa.

Sărbătorile de înălțare sufletească ale sfințirii catedralei noastre metropolitane ne-au adus și o surprindere plăcută inimei și sufletului nostru românesc, care ne-a în-tărit convingerea în izbânda dreaptă a luptelor, ce le purtăm pentru existența noastră ca neam cu însușiri și aptitudini proprii ființei noastre etnice.

Pentru orice Român cu mintea și inima la loc, expoziția profesorului Comșa a trebuit să fie o surprindere, care a răscolit și scos la suprafața vieții lui intelectuale cele mai alese și cele mai puternice sentimente, cari dau tărie și inspiră încredere în viitorul acestui neam.

Atâta bogăție sufletească și atâta belșug în variația productelor urzite de mintea naturală a țărânului și țărancei române, câte au fost adunate și aranjate cu o măiestrie și cu un gust admirabil la această expoziție, nu cred să fi putut întâlni până acum la vre-o expoziție românească. Când întrai în sală, unde erau expuse obiectele din industria de casă a țărancei române un fior de admirație îți străbătea prin toată ființa și o înviorare, ce nu se poate descrie, se sălășluia ca notă dominantă în mintea și inima ta.

Eram obicinuiți să aprețim și să fim mândri de arta românească a țărâtimei noastre, ba să-i aducem laudele cuvenite la orice prilej în discuțiile noastre publice și private.

Dar să vedem adunate la un loc cele mai alese produse izvorite din mintea femeii române, și făurite de mâna ei măiestră cu scopul de a le păstra și transmite generațiilor ce vor urma, ca o scumpă și prețioasă moștenire culturală, nu era obiceiul nostru, pentru că încă nu ajunsesem la *atâta maturitate*, încât să le înțelegem rostul și adevărata lor valoare culturală. Simțul și priceperea noastră pentru atari lucruri dovedește, că am trecut peste începuturile culturii și am ajuns acolo, încât nu mai voim să *ni-se răpească avutul nostru național* câștigat cu sudori de sânge și cu trudă și osteneală în cursul asprimei tuturor veacurilor trecute. Am ajuns să fim un neam conștiu de ceea ce e al nostru, hotărîți să *nu mai lăsăm*, ca alte popoare să se mândrească cu bogăția sufletească a poporului nostru.

Colectarea portului românesc în felul, cum o a inițiat și condus profesorul Comșa încă nu s'a făcut la Români, cel puțin nu înainte de a o fi făcut dînsul. Succesul expoziției reuniunii române de agricultură în toamna anului 1902 aici în Sibiu a fost cel mai puternic impuls spre această lucrare culturală.

De aici și-a luat începutul edarea «*Albumului Aristic*» care va rămâne pentru toate timpurile o operă monumentală. Mișcarea pornită dela Reuniunea agricolă a

aflat și în alte părți vrednici și zeloși imitatori, cari au ținut să lucreze și ei în direcția acestor străduințe nobile.

Profesorul Comșa nu s'a mulțămît însă a aduna ce e mai ales din portul românesc de prin diferitele colțuri de țară din această patrie, ci a făcut și o foarte frumoasă colecțiune de obiecte și unelte sculptate de mâna țaranului român, cari deosemena sunt un product ales eșit din suflul poporului nostru.

Sala a doua, în care erau arangiate cu o minunată și cuminte rânduială își storcea lacrimi de bucurie, văzând adunate la un loc furci de tors de toată frumuseța, toiage în chipuri și feluri cioplite cu briceagul și cosorul ciobanului și preste tot a păstorului român.

Din sumedenia de obiecte expuse ceteai ca dintr'o biblie *românească adevărurile de credință* și de putere *făptuitoare* a neamului românesc.

A fost această expoziție o bogată și puternică dovadă de ce e în stare *mintea crudă* a poporului nostru și o viuă mărturisire de marea putere, ce zace în ființa noastră etnică.

Colecția profesorului Comșa e un juvaier național, ce nu să poate prețui. Și dacă ne gândim, cât de puțină importanță au ținut să-i dea *unele cercuri pretinse dirigitoare*, atunci trebuie să blăstămăm momentul, când nepriceperea și seducerea mulțimei a ridicat în sfere de conducere persoane, lipsite până în fundul inimii lor chiar și de o leacă de idealism.

E timpul suprem, ca elementele tinere și sănătoase să pornească un curent de regenerare și să înlăture pe cei ce stavilă au pus și continuă a pune oricărei mișcări culturale, care nu pornește din falsa lor ambiție și vanitate condamabilă.

Ar fi o pagubă națională, dacă această colecție ar ajunge în mâni streine, cari și acest product l'ar prezenta ca izvorit din truda altor neamuri, cum aceasta s'a petrecut în toate timpurile.

Pronia cerească ne va încălzi pe toți câți ținem la a neamului avuție și va muia și inima profesorului Comșa, când apoi va zice neamului său: »*Ale tale pentru ale tale!*«
Dr. Petru Șpan.

Candidatura din Oradea-mare. Urmasul lui Barabás Béla la mandatul din Oradea-mare, va fi probabil avocatul Szokoly Tamás, candidatul oficios al partidului kossuthist. Vor fi însă mai mulți candidați.

Ședința de Sâmbătă a Camerii.

O ședință de puțin interes. Presidează Návay Lajos. Punctul principal al ordinii de zi este alegerea celor 9 comisuni pentru examinarea și verificarea mandatelor.

Comisiunile să aleg prin votare secretă. Să aleg și următorii naționaliști: în comisia 7. Dumitru *Musitzky*, a 8. Martin *Kollar* și într-a 9. Vasile *Goldiș*.

Să împărțesc mandatele pe la diferite comisuni, prin sorți.

Președintele invită pe membri comisuniilor de a depune jurământul, ceace să face. El anunță că într'una din zilele săptămânii viitoare ministrul președinte își va face în Camera, expozeul său financiar privitor la buget.

Neputându-să încă stabili ziua aceasta, ea încă nu să știe.

Președintele o va fixa pe urmă.

Milioanele.

Dupăce dieta a votat proiectul de indemnitate, și astfel se strâng acum dările, a ales și pe delegații cari mergând la Viena, împreună cu delegații austriaci să voteze milioanele pentru cheltuelile comune.

Eată ce li-se cere să voteze:

12,314.540	pentru ministerul de externe
322,750.400	» » de război;
4,427.571	» » de finanțe;
14,562.051	cheltueli extraordinare;
344.995	» »

Face cu totul 354,718.598 coroane.

Președinte al delegației maghiare s'a ales contele Zichy Tivadar, vicepreședinte Barabás Bela.

Ieri înainte de amiazi M. Sa a primit atât delegația maghiară cât și pe cea austriacă.

Sâmbătă, în prima ședință Nagy Emil a propus ca d'aci încolo să nu se citească în delegațiuni mesagiu regal ca până acum, deoarece delegațiunile nu sunt corp legiitor și mesagiu numai corpurilor legiuitoare li-se adresează. *Propunerea s'a primit unanim în delegația maghiară.*

În aceeași vreme Sylvester a interpelat în sânul delegației austriace (al cărei președinte e prințul Francisc Lobkovitz) în *privința concesiunilor economice făcute statului ungar*, concesiune ce consistă în faptul că guvernul ungar a înaintat Dietei propunere privitoare la tariful autonom fără a fi fost întrebat guvernul și camera austriacă.

Petiție respinsă. Contra mandatului lui Vécsey László, ales la Megiesul-auriu, partida candidatului naționalist, dr. Ioan Tătar, a înaintat petiție, cerându-se nimicirea deoarece la alegeri s'au făcut multe abuzuri, și mișelii. Curia însă în urma referadei lui Gyárfás Ferencz, a respins petiția pentru greșală de formă.

Bulgarii despre înfrățirea sârbo-maghiară. Iată ce spune corespondentul din Sofia al ziarului »L'indépendance Roumaine« despre această nefirească înfrățire: »Este o notă comică în știrile acestea (despre înfrățire) care face veselia cercurilor noastre politice. Intr'adevăr, nu de mult, ziarele bulgărești, în frunte cu cele guvernamentale, publicau articole furioase contra maghiarilor, acești »asupritori« ai naționalităților slave; erau chiar unele cari preveneau pe Sârbi de a se păzi de orice semn de simpatie și încredere către Unguri. Iar acum, se găsec tot dintre acești ziarști șoviniști pentru a preconiza înfrățirea cu aceiași »asupritori« ai Slavilor locuitori în Ungaria.

Răspunsul dlui Dr. Alex. Vaida la atacurile lui Bánffy.

— Ședința de Marți, 5 Iunie. —

Cer cuvânt în chestie personală!

Vreau să răspund la unele observări ale antevorbitorului meu. Vorbirea baronului Bánffy îmi face impresia că el vrea să-și cârpească popularitatea pe pielea noastră. (Înteruperi.) Întreagă popularitatea lui are să o mulțumească sistemului lui de a ne trata de odinioară: *zdrobește-l!* Acum ar dori să-și recâștige popularitatea, căzută în apă, cu acest Schlagwort. E o chestie de gust și de vederi și cui îi place, poftescă și primească aceste principii și lupte pentru ele,

(strigăte: toți luptăm pentru ele!) fără să m caute ce motive sunt pentru și contra acestor principii.

Hei. Cine era odată mare și tare în țara aceasta? Cine era pașa comitatului Solnoc-Dobâca? (Sgomot mare. Întreruperi: Asta-i atac personal. Președintele sună.) Baronul Bánffy a realizat principiul: zdrobește-l pe toată linia. A voit să împiedice validarea legii naționalităților chiar și în comune. A declarat și astăzi aici, că în această vede el fundamentul formării statului național maghiar. Dacă e așa, atunci acela stă pe baze foarte slabe. De ce ne va fi conces oare dl ministru-președinte întrebuițarea în comune a limbii noastre? E multă logică în această maritimă sitate, căci e natural că trebuie să vorbești în limba poporului în o astfel de comună, în care nu știe nimenea ungurește; acolo ești silit de forța împrejurărilor să execuți legea naționalităților. Dacă deci baronul Bánffy pe această bază voeste să înceapă zidirea »statului național maghiar«, să vede că deja i-s'a clătinat convingerea și deja să îndoieste, că-i va reuși sistemul zdrobirii și vrând-nevrând a mărturisit că Ungaria s poate fericii și prin *federalism*. (Sgomot, înteruperi.) Bánffy le-a spus. (Sgomot mare.)

Dl antevorbitor ne-a vorbit și de poporul basarabean. Ar fi ridicul să răspund la astfel de argumente. Căci e cu totul alta situația naționalităților ne maghiare decât a basilor.

Dlor Deputați! *Națiunile noastre au dat chiar și regi Ungariei; noi am dat în trecut beliducii mari; națiunile noastre V'au dat și aristocrația DVoastră de rassă.* (Mișcare). Cu toate acestea ar vrea dl antevorbitor, ca noi să purtăm acelaș rol în țara asta, ca Bascii în câte un unghiu al Franței ori Spaniei.

Ne poate degrada cât îi place, poate aduce orice legi va vrea, dar *contra legilor naturii, va fi slabă orice lege de a lui Bánffy.* (Aprobări vii și aplauze la naționaliști, zgomot la ceilalți). Precum n'a putut nici în trecut ajunge altceva cu bașibuzucia lui, decât că a deșteptat ură în sânul naționalităților contra ideii de stat ungurești și contra Ungurilor, acelaș rezultat îl va ajunge și în viitor cu sistemul de: »zdrobește-l!«, dar în măsură mai mare, *în astfel de măsură, față de care vor fi precu stăruie oăionetele jandarmilor și chiar și ale honvezilor.* (Zgomot, înteruperi: Ce? ne mai ameninți?)

Dr. Alex. Vajda: Nu ameninț, dar sunt dator conștiinței mele să spun ce simt și ce gândesc. Ași fi un laș, dacă din fariseism și ipocrisie mi-ași ascunde simțămintele, iar viitorul ar documenta contrarul. Sunt dator să-mi arăt convingerea. (Strigăte: Dar nu contra statului).

On. Camera! Da, în trecut s'a întâmplat, că prin proces natural cei mai buni ai naționalităților s'au contopit în naționalitatea ungurească (Înteruperi: »In națiunea maghiară.«) În acest înțeles în *naționalitatea maghiară*. Nu vă legați de cuvinte, ne înțelegem, mă rog! (Ilaritate). În aristocrația DVoastră din Ardeal e mult sânge românesc, în cea din Ungaria de sus e mult sânge slovac, în cea din sud mult sânge sârbesc; iar în toată aristocrația mult sânge german. Oare câte procente de sânge curat unguresc vom găsi în sângele aristocrației DVoastre, dacă ar fi să-l analizăm? (Mișcare, Ilaritate).

Contele Teodor Batthány: Da în sângele Dtale cât îi românesc?

Gavril Ugron: Toată aristocrația din România e de origine grecească.

Dr. Alex. Vaida: Astăzi a-ți fi buni bucuroși să puteți contopi și numai sângele jidovesc, cel atât de batjocorit — căci Ungurii injură mai tare pe jidani — căci cu noi nu vă mai procopsiți. (Zgomot.) Ei! și cu: »rupe-l!« nu vă va succede să-i contopiți nici atât, cât va succes campania contra noastră. Căci contopirea din trecut a fost productul legăturilor familiare, al unui proces social natural, dar' nu al poruncii unui d'alde Bánffy: Eu, Bánffy Dezső, îți poruncesc să te faci ungar, că de nu te voi declara de neexistent. Inzadar voiți să maghiarizați în felul acesta, dar' da, e posibil pe cale socială prin superioritate socială, pe cale economică, prin superioritate economică. Numai de va aveă aceste calități de rassă, va fi în stare poporul unguresc să contopească și alte naționalități.

Gavril Ugron: Nu e nevoie să le contopim. N'o cere nime. (Sgomot).

Dr. Alex. Vaida: Da de nu! Ungurii au nevoie de puțină împropășire de sânge! (Sgomot, strigăte: D-zeu să ne păzească!). — Dlor deputați, poftiți și priviți puțin împrejur la statele culte ale apusului. Știu cu siguranță, că Vă ocupați mulți cu politica socială și cu sociologia (vorba să fie! Trad.).

Dl ministru-președinte a zis odată în vestita-i vorbire dela Baia-mare — pe atunci Bánffy era încă mare și puternic —, că noi nemaghiarii ne vom lăpăda de chestia națională și va veni vremea când ne vom contopi cu socialismul și nu va mai exista chestia naționalităților. Și a lăsat dnul ministru-președinte — era mare și tare și atunci — să se dezvoalte socialismul, crezând că chestiile sociale vor înghiți chestia naționalităților, că vom peri, ne vor absoarbe. Baronul Bánffy a aprobat această tactică, căci el a urmat-o mai mult.

Astăzi e puternic socialismul în Ungaria și eri a făcut și unele reflecții la el dl ministru-președinte. Dar să privim unde a ajuns socialismul internațional. Astăzi socialismul nu e antinațional, nu e negarea naționalității, ci privește chestia de naționalitate ca fiind parte din marea chestie socială. Căci ce va să zică socialismul? Insemnează: democrația socială. Iară forța brutală a împrejurărilor a făcut, ca în Austria să facă fiecare naționalitate economie culturală intensivă și e internaționalism numai cu privire la programul dreptului public, în cadrele statului. Să nu crează dl Bánffy că ceea ce se dezvoltă în mod natural în alte state, se poate opri ori înăbuși la noi cu lozinca: zdrobește-l! Să nu crezi dle baron, că poți împiedeca evoluția naturală, dar puteți să faceți, ca ungurii să documenteze și să-și impue nouă însușirile lor superioare de rasă.

Și vreau să mai constat ceva. Mulți din prietenii mei o știu — și de ce să nu spui și în public ceia-ce poate va fi crezut că e compromiș și îl va fi jenat pe dnul antevorbitor în unele cazuri, precum și pe mine m'a compromis și jenat în trecutul meu politic. Multe să pot nega în viața publică, dar rudenii de sânge nu să poate.

Eu sunt român, de origine românească, din familie de opincar, dar am și eu în vinere mele în urma forței împrejurărilor, în linie ascendentă câteva picături din sângele Gyárfás-eștilor, de care curge mult, foarte mult în vinele lui Bánffy (Mișcare). Eacătă mă aici ca o pildă vie și ca o protestare în contra losincei lui Bánffy. Sunt din acelaș comitat cu el, nu mă lăpăd de familia Gyárfásilor, sunt român, îmi cresc copii să fie români și sunt decis să lupt pentru bunăstarea și înaintarea națiunii mele până la ultima picătură de sânge.

Faceți ce voiți, mă puteți și spânzura omori (Sgomot mare); dar vă declar că politica de zdrobire a lui Bánffy ne-a dus până acolo să ne înjugăm la lupta aceea mare fără să mai socotim la viața noastră.

Poftiți și continuați politica lui Bánffy, dacă voiți să ajungeți la astfel de rezultat. Vom vedea ce va fi sfârșitul. (Aplauze și aprobări vii la naționaliști).

Voci germane despre politica săsească.

Am spus altădată că politica Sașilor din Ardeal, cu rușinoasa și umilitoarea lor tactică nu poate fi conformă sentimentelor Germanilor și nu poate găsi aprobarea nici unui German, fie Sas fienezas.

Era lucru firesc, că această critică făcută politicii săsești nu putea fi pe placul organului ei oficios a lui «Sib. Deutsches Tagbl.», cel pururea plecat către o «cumpătare» și «chibzuială» ce întreze și hotarele «prudenței și circumspecțiunii» tradiționale.

În realitate, această politică nu corăspunde de loc nici mentalității germane, în general, dar nici chiar celei săsești. Nu o spunem noi, o spun chiar Germanii. Nu voim să fim acuzați că judecățile noastre pornesc din preocuparea noastră de partid. Dăm cuvântul unor voci germane și săsești.

Mai întâi o voce germană, a cărui autorizație în materie de politică națională germană, o recunoșc, credem, și Sașii.

Iată ce zice «Gross Oesterreich» în numărul său mai recent.

Vorbind despre necesitatea de a-și trimite Germanii pe reprezentanții lor în camera ungurească zice:

Pe Sașii ardeleni ai căror cei 12 deputați s'au înjosit într'un mod atât de rușinos la rolul de *salahori ai kossuthizmului*, încă îi vom câștiga atunci când vom vedea că și ceilalți Germani își strâng rândurile».

Iată însă și două voci săsești cari prin faptul acesta vor trudi să aibă și mai multă cumpănă.

Cel dintâi este un tânăr sas care azi — bine înțeles — nu poate avea mare rol, dar mâne va fi de bună samă între cei dintâi luptători ai Sașilor. Iată ce ne spune acesta: Politica de azi a partidului nostru este politica generației bătrâne care este în declin. Ea nu numai că nu pornește din sentimentele poporului săsesc, ci în realitate este chiar reprobă de majoritatea neamului nostru. Politica de azi a poporului nostru nu servește în realitate decât interesele personale ale câtorva oameni. Pentru mulți ea este chestie de existență. Dar generația nouă va trebui să între și aici în luptă ca ori unde. Aceasta nu-i decât o chestie de timp. Și atunci toată politica noastră să va schimbe. Viitorul ne va găsi alături ca voi.

În sfârșit cităm vocea care va trebui să tragă mai mult la cumpănă decât oricare Karl Schmidt s'au altcineva. Este *Lutz Korodi*, exilatul dela Charlottenburg, autorul admirabilelor «rapsodii ungurești» cea mai adâncă, cea mai de spirit și mai de inimă carte scrisă în chestia naționalităților din Ungaria.

Vorbind de primele manifestări ale ideii naționale la Germanii din Bănat și din Slavonia (cari au răușit de a alege pe cel dintâi german naționalist pentru dieta croată), el zice despre Sași:

Dimpotrivă este de regretat că Sașii ardeleni au fost determinați prin perspectiva nesigură a unui mic avantaj — arondarea cercurilor electorale — de a încuviința intrarea lor în partidul maghiar andrăssist. Să poate chiar presupune, că li s'au făcut făgădueli de ordin material cari pentru școala și biserica lor sunt de mare însemnatate — este vorba de dreptul până acuma înscris în lege dar neexecutat de a dispune liber de averea lor națională. Cu toate astea alierea asta înseamnă o mare greșală în sensul specific politic, căci partidul andrăssist este destul de slab cu toate că și ministrul-președinte face parte din el. Pentru partidul acesta, intrarea celor 12 deputați sași a fost nu numai un câștig numeric destul de însemnat dar și o puternică întărire morală față cu partidul naționalităților. În felul acesta partidul acesta va fi discreditat în fața coroanei și a străinătății, plângerile Sașilor și ale nemaghiarilor despre asuprirea națională vor cădea. Căci nici coroana și nici străinătatea nu sunt în destul de informate despre însemnatatea pur tactică a acestei politici săsești atât de strâmte (kurzsichtig), ai cărei șefi nu pot de loc înțelege marile chestiuni ale politicii ungurești. Ei ar fi trebuit mai cu seamă să cumpănească cât de problematică este valoarea ajutorului material al așezămintelor lor culturale, dacă ei — fără să vrea — *sprîjinesc sistemul care lucră neștrămutat la desnaționalizarea cea mai brutală a școalei lor.* «Kronstädter Zeitung», care aprobă cu totul intrarea deputaților în partidul lui Wekerle-Andrăssy este singură silită să recunoască că politica aceasta» în multe cercuri ale poporului săsesc nu a făcut impresia cea mai bună». Aceasta-i foarte explicabil căci acuma Sașii aparțin vrute-nevrute la coaliția partidului kossuthist, andrăssyst și popular ale căror scopuri naționale să află în flagrantă contradicție cu programul popular săsesc. Dar grija viitorului celui mai apropiat le paralizază orice plăcere de muncă și *fărmurește ori ce orientare politică largă.*

Când Sașii vor trebui să primească sufragiul universal ca un fapt împlinit, atunci să vor *desrobî și la ei multe puteri nouă* chemate de a pune în organizația lor politică oligarhică cu un puternic colorit de nepotism, o notă de energie și hotărîre proaspătă».

D'ALE ALEGERILOR.

Intimpinare. Un anumit domn înaintea mea necunoscut cu numele Dimitrie Nica, vine în Nr. 92 al prețuitului nostru ziar »Tribuna« sub titlul »D'ale alegerilor« din

cercul Boroșineu și îmi atacă onoarea mea preotească, învinuindu-mă că a-și fi fost Ephialtesul cauzei noastre naționale și a-și fi primit arginții lui Iuda. — Înainte de toate zisele susnumitului domn le declar de minciuni sfruntate, și anume nu precum d-sa afirmă că a votat cu partidul nostru 8 indivizi, ci au votat 14, iar ceilalți pentru ce au dezertat asta încă o voi descrie, că argații domeniului contelui Wenkhheim în conțelegere cu antistiile comunale au lucrat din răspuneri contra noastră, amenințând poporul și așa destul de timid cu fel și fel de presiuni și mai pe urmă dând fiecărui votant câte 45—50 coroane și aceia în chipul acesta au dezertat în tabăra străină.

Că ce, și cât am contribuit martori îmi sunt oamenii cari au fost sub steagul nostru și frații cari au fost nealegători, la caz de lipsă pot mărturisi toți despre ținuta mea.

Iar ca de încheiere, zic, ca toți acei cari au fost Ephialți neamului și au primit arginții lui Iuda, acei respectivi înzecit să-i dea pe medicină, iar la urmă bunul Dumnezeu să-i învrednicească de soartea lui Iuda, ca împărțășiți fiind de aceea soarte ne vom mântui pe viitor de lepra care a dat curaj adversarului nostru de-a mai stă în față cu noi. *Susani-Nadalbești*, la 25 Mai (7 lun.) 1906.

Petru Ardelean, paroh.

EXCURSIUNI.

Sâmbătă, 2/20 Iunie, dimineața, un grup de 30 elevi din despărțământul pedagogic, însoțiți de domnia profesorilor I. Costa și S. Secula, apoi dl Dr. G. Ciuhandu, ref. școlar sub conducerea dlui profesor N. Mihulin am ocupat cupeu nouă rezervat, care mulțumită societății Arad—Ciana-dun excursiunii a fost, ca să putem privi admirabilul tablou, ce oferă marele șes, apoi intrând în valea Crișului-Alb, romantica pozițiune a aceluși ținut atât de încântător. La Brad să cercetăm acel orașel, centrul de odinioară al fostului Zaránd, cu instituțiunea de instrucțiune al aceleia, micul nostru gimnaziu. Apoi minele de aur din jurul Bradului exploatate de colonia germană »12 apostoli«. A ne întregi cunoștințele de geologie, ce ni-le oferă în mod instructiv diferitele formațiuni de stânci. Am voit să ne cunoaștem noi pe noi. Românul bănațean să cunoască și să-și petreacă vre-o câteva zile cu cel ardelean, iar îndrăgindu-i țara pitorească, să-l îndrăgească și pe el. Iar la Moneasa pentru scâlzile ei minerale, apoi pentru rarile frumuseți naturale, ce le ascunde aceea vale pitită după spatele gârbovite ale munților. Asta ne-a fost scopul.

Am plecat. Timpul ne favoriză, fiind o dimineață frumoasă, așa că ușor puteam prinde în vedere tabloul pe șes până în mari depărțări. Părea o mare verde, iar potopul de cereale furat de adierea vântului formează crețuri lungi pe întinșul șes, valuri, valuri înoată înainte și îndărăt, pe acelaș loc. Fără de voe te transpui în dosul colosului de ani și vremi trăite, în perioadele vechi ale pământului, când pe aici în realitate marea își spumă valurile de apă, în locul valurilor de cereale, iar în locul timidului iepure băibăiau monștrii de mare.

Dela o vreme înspre răsărit zarea învinețește, din conturul norilor se desfășură, ca dintr'o mantie dealurile din care izvoresc dealurile Șiriei. Cât prinde ochiul pe spatele lor, Bachus își cultivă favorita-i plantă. Iar pe vârful dealului ruinele fortăreței de aceeași numire, îngroapă ca într'un mormânt vremile de tristă amintire. Azi sunt mute și răci acele ziduri, de unde Osmanul își cântă glasul de furtună nimicitoare în datina-i aziatică. Azi par că răd mai vesele, scâldându-se în soare, aceste plaiuri și în răsul lor trimit par că vorbe batjocoritoare dărăpănatelor ziduri, ce îngroapă semiluna. Acum abia mai este urmă de puternica cetate. Răzburarea a pus arma distrugerii în mâna celui năcăjit și după alungarea stăpânului, le-au spart și cuibul de groază. Așa să știe răzbură cel năcăjit.

Azi nu ne mai temem de aceste ziduri și de aceea ar trebui să se iee măsuri cât mai stricte pentru conzervarea aceasta, ca un obiect de suvenire din acele vremuri apuse. Când vorbim de Siria, cine nu-și aduce aminte de capitularea dela Világos!?

Călătorind mai departe, catena de munți se îngroșă tot mai tare și după vre-o câteva oare ne vedeam închiși de ambele lături de munți. Una după alta rămân stațiunile: Pâncota, Boroșineu, Boroș-Sebeș, Gurahonț.

La Boroșineu ne aducem aminte de lenopolea de odinioară, unde într-o vreme își avea reședința distinsul nostru Archiereu Sava Brancovicu. Lenopolea o aflăm și astăzi în titlul Archiereului nostru aradan.

Dela Gurahonț începând, valea Crișului se îngustă tot mai tare. Crișul e turbure, probabil a ploat la munte, ici-colo câte un om pescuește cu vâșile.

Să ne oprim puțin la cuvântul vâșe. Se numește astfel prin multe locuri un instrument împletit din nuele, în forma unui coș, cu care prind peștii astfel, că purtându-l prin apă peștii intră în ea, ridicându-o din apă ea se strecoară și rămân peștii prinși. Precum se vede cuvântul e de origine slavă.

În unele locuri Maghiarii o numesc »apacsur« sau »apacic«, care cuvinte, se vede eclatant, s'au format din cuvintele românești »apă« și »ciur«, adică ciur de apă, prin care se strecoară apa.

Așadar Maghiarul zice românește, iar noi împrumutând alor cuvântul, ne împrumutăm pentru noi cuvânt slav. Amintesc aceasta în treacăt, asupra unor astfel de cazuri voi reveni mai târziu.

Stațiunile mai mici trec iute una după alta și pela 11 ore ajungem la Ciuciu (Halmagy-csucs.) Aici e un tunel. Trenul fluieră lung, își moderatează cursul și am intrat pe sub munte. La început mai pătrunde puțină lumină, pe la mijloc e întunec complet, înnotăm prin beznă, apoi iar pătrund puțin, câte puțin raze de lumină și după câteva momente suntem iar în loc liber. Trenul își iuște mersul. La gura tunelului suntem în Halmagiul-mare. Gara e așezată de parte afară din oraș. De aici avem o frumoasă privire asupra văii, unde e așezat Halmagiul. De altcum după unii filologi »Halmagiul« în forma originală din limba tatară însemnează »vale«.

Vedem muntele »Găina« de aici cale de vre-o 5 ore, pedestru. Orașul vechiu de prin secolul al XIV-lea, e centrul românesc. În partea din spre apus a orașului pe o colină se pot observa ruinele demolatele a unei gîmii turcești. În timpul iobăgiei — spun țaranii — în jurul orașului în

mai multe locuri erau spânzurători (furci cum le numesc p'aici) pentru terorizare. Pe aici umblă adesea lăncu, cu deosebire când era în starea de alienațiune, mulți țerani își aduc aminte de el. În comuna Bodești (lângă Halmagiul) mai trăește un om la nunta căruia a jucat eroul zdrobit.

Mai vre-o câteva comune și eșim din comitatul Aradului, părăsim țara ungurească sau numai »țară« cum zice moțul.

Pășim în Ardeal, țara visărilor noastre.

Colțul acesta din Ardeal este cel mai avut în reminișcențe istorice din vremile încercărilor noastre de desrobire. Aici a fost cuibul, în care a încolțit germenul mișcărilor noastre naționale. Anii 1784, 1848 de sfântă și tristă amintire pe aici și-au câștigat începutul numelui. Gara proximă e Vața-inferioară cu scâlzile ei mineralice și totodată și terme. Din tren am putut observa frumoasa păduriță din jurul izvorului. Descoperirea acestui izvor cald o atribue următoarei întâmplări. Era aici o mocirlă, în care se adunau iarna mistreții, ca să se scalde. Oamenii așteptau aici la sigur vântul, deoarece nu îngheță niciodată, căldura îi amăgea.

A început a se scâlă și omul, observând puterea vindecătoare. Mai târziu apoi s'a regulat și în timpul mai nou, numai de vre-o câțiva ani s'au făcut și unele îmbunătățiri.

Pentru a deveni un loc însemnat are lipsă de multe aranjamente moderne.

Pe la 12 ore suntem în Baia-de-Criș. Micul orașel și-a pierdut însemnătatea ce o avea în trecut. Aici a murit lăncu în casa brutarului Liber Iános. O păreche de ghete a acestuia — se zice — că le mai păstrează următorii sus numitului brutar. Suntem tot pe lângă Criș. Apa și aici e albă, nu s'a limpezit încă de nămolul ce l-a primit în șteanurile dela Barza. Jurul e vestit din punct de vedere geologic, pentru cărbunii bruneți de peatră, ce datează din periodul terțiar.

Comuna vecină e Tebea. Din tren putem observa vestitul »Goron« al lui »Horea«, lângă el biserica și înaintea biserici mormântul lui lăncu. Goronul să vede foarte gros, deoarece e și foarte stufos nu arată prea înalt. Din fuga trenului se vede că peatră observă mormântul ce ascunde rămășițele eroului lăncu. Ne-am descoperit capetele. Din jos de biserică, lângă drum era o strânsură de oameni. De lături sunt căruțele încărcate cu butoaie de beuturi, iar în mijloc o horă învăpăiată. Petrecerea aceasta sub cerul liber o numesc ei »nedeie«. Un fel de nedeie e și târgul dela Găina, ce să ține în Dumineca după Sân-Petru. Se zice că e o influință străină de origine slavă. De aici o mică cursă și suntem în gara orașului Brad.

La gară ne întâmpină dni prof. I. Albu și M.

Stoia, au mai fost și câțiva studenți. Am intrat în oraș.

Are o poziție foarte frumoasă. Jur-împrejur munți înalți, iar jos în vale stă pitit orașelul cu edificii destul de frumoase și cu străzi cam ne-regulate. Din capul locului trebuie să amintim, că Brădenii sunt nește oameni foarte ospitali. La hotel »Central« ne așteaptă prânz comun. După prânz sub conducerea dlor prof. V. Boneu și M. Stoia am cercetat șteampurile dela Barza.

După-cum am mai amintit sunt posesiunea »societății 12 Apostoli«, care de mult exploatează aceste mine. Sunt aplicate o mulțime de piue, în care se zdrobește peatra cu aur adusă pe căruțe, ce vin pe sus împinse de curentul electric pe droturi groase. Mineralul zdrobit este condus pe scocuri peste care curge apa. Curgând apa duce cu sine materiile mai ușoare, până când aurul rămâne îndărăt. Se mai prinde aurul și cu mercuriu. Reîntorcându-ne în oraș, am fost încvartirați pe la familii. Noaptea am dormit fiecare la locul său. Așa a trecut ziua primă, Sâmbăta.

Duminecă 3/21. Dimineața am luat parte la serviciul divin. Ai noștri au ocupat strana stângă.

Peste zi am rămas în Brad, cercetându-l în lung și lat. Am fost la gimnaziu. O zidire modestă. Cât ce intrăm într'ansul putem vedea, că o mână puternică îl conduce. Curățenie și ordine exemplară. Salele cu toate că-s cam scunde, dar fiind frumos împodobite și bine aranjate cu cele de lipsă, îți fac o bună impresie. Intregirea lui la 8 clase nu s'a putut face din cauze materiale. Acum s'a pornit o mișcare sănătoasă în privința aceasta și mult putem spera dela hărnicia dlui director Dr. P. Opriș. E și timpul. Cele 3 milioane de Români își reclamă cu ardoare educația în spiritul său.

Singură capitala țării noastre Budapesta, are 12 gimnazii, 30 școale civile, 5 școale reale și o mulțime altfel de școli, iar noi de totul numai 5 gimnazii, între cari cel din Beiuș mai aproape de noi iar cel din Brad numai cu 4 clase.

Proporția e uriașă, rezultatele nu pot fi decât fatale. Fiecare moment de ezitare ne costează suflete. Când pentru catedrală în scurt timp se acunara 400 mii, ceiace o constată și dl Iorga de un fenomen de rară însuflețire, să arătăm că și pentru școală ne știm însufleți.

Cultura, știința e arma veacurilor de acum. Aceasta numai prin școale se poate însuși.

Cu școala sus!

Luni 4/22. După biserică, ne-am reîntors la gimnaziu, unde s'a întrunit la o ședință reprezentanța aceluiași gimnaziu. La amiaz am avut prânz comun la »Central«. Pe seară a fost hotărâtă petrecerea, noi însă nu am putut rămâne,

DIN MEMORIILE lui SCHERLOCK HOLMES, de CONAN DOYLE.

ROIBUL.

Traducere din englezește de TENZI

(Urmare).

Eram contrariat de cuvintele prietenului meu. Petrecurăm numai vre-o câte-va oare în Devonshire, și acuma să lăsăm în jumătate o asemenea investigație care o începuserăm într'un mod așa de splendid? Nu puteam înțelege așa ceva. Nu putui scoate dela el nici un singur cuvânt, până nu ne reîntorserăm la casa trenorului. Colonelul și inspectorul ne așteptau în odaia de zi.

»Prietenul meu și eu ne vom reîntoarce cu trenul de noapte la Londra«, zise Holmes, »ne-a plăcut foarte mult aerul curat din Dartmor«.

Inspectorul făcu ochi mari, și colonelul avea un surâs batjocuritor.

»Așa dară nu ai șanse să prinzi pe asasinul săracului Straker«, zise el.

Holmes dădu din umeri.

»Sunt într'adevăr foarte multe dificultăți«, zise. »Dară am cea mai mare speranță că roibul Dtale va alerga Joi, și te rog să ai jocheul la dispoziție. M'ăși rugă frumos pentru o fotografie de alui Straker«.

Inspectorul scoase una din buzunar, și i-o înmână.

»Dragul meu Gregori, ai anticipat toate dorințele. Te a-și rugă să mă aștepți aici un minut, am să pun servitoarei o întrebare«.

»Trebuie să recunosc că sunt foarte decepționat în privința detectivului din Londra«, îmi zise colo-

nelul Ross, după ce părăsise prietenul meu odaia.

»Nu observ să fi înaintat cu nimic de când a venit el«.

»In fine aveți asigurarea din partea lui că calul Dvoastră va alerga la curse«, zisei eu.

»Da, am asigurarea lui«, zise colonelul dând din umeri. »A-și preferi să am calul«.

Chiar voiam să apăr pe prietenul meu, când intră iară în odaie.

»Acuma Dlor«, zise el, »sunt gata să plecăm la Tavistoc«.

Când ne urcarăm în trăsură, un fecior din grajduri ținea ușa deschisă pentru noi.

O idee bizară părea că nălucește prin capul lui Holmes deoarece se aplecă și prinse servitorul de mână.

»Aveți câteva oi în strună«, zise el. »Cine le îngrijește?«

»Eu, Dle«.

»N'ai observat în timpul din urmă nimica particular la ele?«

»Ba da Dle, dară nu este lucru de mare importanță, trei din ele au început să schioape«.

Observai că Holmes era foarte satisfăcut, de oarece își frecă mâinile.

»Un mare pas, Watson, un foarte mare pas«, zise el strângându-mă de braț. »Gregori, dă-mi voie să-ți atrag atențiunea asupra epidemiei particulare care bântue pe aici printre oi. Mână înainte vizitiule!«

Colonelul Ross și acuma avea o expresie de nemulțămire față de agilitatea tovărășului meu iar pe fața inspectorului Georg observă că atențiunea lui fusese deșteptată.

»Dta crezi că acest caz cu oile este important«, întrebă el.

»Sigur că da«.

»Mai este vre-un punct asupra căruia ai dori să îmi atragi atențiunea?«

»La purtarea curioasă a cânelui în noaptea aceea«.

»Cânele n'a făcut nimica în noaptea aceea«. »Chiar incidentul acesta este curios«, remarcă Sherlock Holmes.

Peste patru zile Holmes și eu ne aflam în călătorie spre Winchester, spre a privi cursele clubului Wesset. Colonelul Ross ne așteptă după cum ne înțeleseserăm afară din stațiune, și ne conduse în gabrioleta lui în oraș la curse. Fața lui era gravă, și purtarea lui față de noi era cât să poate de rece.

»Eu încă n'am văzut calul meu«, zise el.

»Presupun că dacă l-ai fi văzut, de sigur l-ai fi recunoscut«, întrebă Holmes.

Colonelul era foarte năcăjit.

»Mă ocup cu cursele de douăzeci de ani, și nici odată până acum nu mi s'a pus o asemenea întrebare«, zise el.

»Și un copil ar putea recunoște pe Silver Blaze cu fruntea lui albă și picioarele împesțirite«.

»Cum stau pariurile pentru el?«

»Asta-i lucru curios. Eri ai fi putut căpăta cincizeci la unul, dară prețu a ajuns tot mai mare, acuma abiă poți căpăta trei la unu«.

»Hm«, zise Holmes. »Cine-va știe ceva, asta este clar«.

Când gabrioleta se apropie de îngrăditura curselor, priviri la afiș spre a vedea cari cai aleargă. Alergau:

(Va urma).

cu trecul de 2 p. m. ne-am reîntors pentru a cerceta încă în aceia zi Borosșebeșul și pentru a doua zi, Marți, Moneasa.

Pentru marea ospitalitate de care ne-am împărtășit aducem mulțămite în prima linie corpului didactic, dlor dr. P. Oprișă, V. Boneu, S. Albu, dr. Ioan Radu, M. Stoica și T. Suci. Apoi onoarelor familiei unde am fost găzduiți.

La Borosșebeș și la Moneasa. Pe la 4 ore după amiază am ajuns la Borosșebeș. Ne-am dus la venerabilul paroh de aici C. Mihulin, tatăl dlui profesor. Până seara am văzut fabrica unde se taie marmora adusă de la Moneasa, și se poleiește. Niște fireze lungi, fără dinți, acoperite într'una cu apă și nisip, sunt purtate cu regegiune de-a lungul lespedei de marmoră. Prin frecatul continuu se întâmplă tăierea. Ne-a arătat cum să taie marmora cu diamant. Aici tăietura progresează mai repede. Am văzut apoi cuptorul unde se arde varul. Peatra de var este de aceeași specie cu marmora, calcit, și munții din prejur în mare parte constau din aceeași peatră. După cina avută la tatăl dlui profesor la par. Mihulin am fost distribuiți spre încartirare la țărani de aici. De încartirare s'a îngrijit mult învățătorul de aici Covaciu pentru care osteneală îi mulțumim.

Mi-a făcut o plăcută surprindere țărânul român de aici. În mare parte sunt oameni cu stare. Fiecare își are foaia lui, de regulă «Tribuna» și de vorbești cu el, ori cât ai căuta să-l abați dela obiect, din nou îți începe despre politică, despre isprăvile lui dela alegeri de deputat, cum a respins el arginții lui Iuda. Casa lui e înaltă, curată se deosebește de a conlocuitorului maghiar, care deși e în aceeași stare materială, dar totuși mai puțin gust de curățenie și ordine se poate observa la el.

M'am nimerit la unul Pavel Cosa. Casa din zid cu vre-o 6 chilii, din care nu lipsește nici salonul, iar «casa dinainte» cum o numesc ei, cu gust mobilată, în care se poate observa caracterul de țărân român. Alături cu mobilierul mai modest al unui salon și vre-o 30 valuri de pânză așezate spre vedere de-asupra dulapului. Cu astfel de țărani multe poți face!

Marți 5 n. Dimineața am luat dejunul cu toții la par. Mihulin, mulțumindu-i de ospitalitatea cu care ne-a întâmpinat, ne-am îndepărtat cu motorul de 5 ore spre Moneasa. Apucăm pe o vale spre creierul muntelui. Regiunea din ce în ce tot mai pitorească. Un mare tablou pare tot ce vezi cu ochii, unde penelul condus de mâna sigură a naturii nimic nu a greșit. Fiecare trăsătură la locul ei, colori în combinațiile cele mai variate. Auriul cerului, verdele sănătos a frunzișului, cenușul unei stânci bătute de greul vremii, cristalinul lacurilor și al izvoarelor de munte și mai presus de toate, culoarea de aur a soarelui cu diferite nuanșări.

Ajungem la Dezna. Sus pe vârful dealului se văd ruinele unei cetăți. Spun țărani, că un beg Hamza, care fusese odinioară aici, mergea adeseori la izvoarele calde din Moneasa. Se tăvălește în apă, fumând din ciubucul, ce era cu un capăt pe țărâm. Jos în vale un limpede ca lacrima pe luciul căruia o lebedă își face scaldă de dimineața. Cât ce intrăm pe vale, dealurile se ridică, și zidurile unei fortărețe. De laturi munți, înainte drumul se perde după o cotitură, numai îndărăt mai e liber, dar și aici în depărtare se îngreășește drumul. Un punct negru pe munte arată începutul unei peștere.

La 7 ore motorul ne lasă în gară la Moneasa. Aici am făcut cunoștință cu un om de înaltă cultură, directorul scălzilor de aici, dr. Almási Arnold. Ne-a așteptat la gară. Ne-a condus pe tot locul arătându-ne și explicând toate.

Termele dela Moneasa sunt posesiunea bar. Wenheim. Sunt pe teritoriul comitatului Arad într'o vale admirabilă de 291 m. înălțime peste nivelul mării, iar dealurile dinprejur au o înălțime de 500—900 m. Este bine scutit de vânturi, multă verdeață, lacuri, păraie. Sunt trei izvoare. Am văzut stânca de unde izvorește un părau. Am și intrat vre-o câți-va pași în peșteră. Se aude

un murmur adânc. De aici se vede și dealul din care taie marmora. Tot dealul e marmoră, o despică în bucăți mari și o transportă spre prelucrare la Borosșebeș. Dr. Almási ne-a condus la cohul de topit fer. Ne-a explicat rând pe rând cum se întâmplă topirea, am văzut cum curge ferul în «forme» (cum le numesc și ei în limba maghiară).

Cohul e înalt de 17 metri, zidit din piatră în formă de oală. Deasupra e mai strâmt, la mijloc mai bulbucă și la bază iarăși strâmtat. Pe deasupra se varsă strat de strat minere și cărbuni de lemn. Sunt multe straturi. De sus și focul susținut de două foi puternice. Tot la câte 4—4 ore se deschide apertura dela bară, ferul curge ca fluid. Ferul trece înainte în forme, zgura rămâne îndărăt și ea topită.

Ne-am dus apoi la scaldă, unde cu toții am făcut o baie în apa caldă. Nu departe de-aici e un lac pentru cultura peștilor, pe care se plimbă maiestros 4 lebede. La 12 ore am avut prânz comun. Dr. Almási ne-a onorat cu prezența. După prânz, D-Sa a dorit să-i cântăm românește. Voia i-s'a și împlinit. Ne-a însoțit apoi până la gară. Îi mulțumim și pe calea aceasta pentru marea afabilitate. Ne-am reîntors la Borosșebeș și încă în aceea zi sara la 7 ore am sosit în Arad, aducând buzunarele pline de petrii și o mulțime de cunoștințe nouă, auzite și văzute în cele trei zile de excursiune.

Așa a decurs excursiunea noastră!

Tr. Mager, iun.

NOUTĂȚI.

ARAD, 11 Iunie 1906.

— **Alegerea de rector la universitatea din Budapesta.** A fost ales cu majoritate de voturi *Ajtai Sándor*, profesor de medicină legală. E cunoscut ca mare șovinist; trăneste la rigoroase cu sistem patent cel puțin 80 de procente.

— **Seruri noue.** În spitalele din Londra se fac experiențe cu un nou ser contra tuberculozei și hymerului, cu *opsonin*. Se știe, că hipus-ul este tuberculosa pielii, cruzat de același baccil ca și oftica.

În Constantinopol un profesor *Deyke*, reformatorul medicinei în Turcia, a preparat un ser contra *leprei*. Greutatea cea mare era de-a străbate prin straturile de piele leproasă, care în urma boalei se întărește, și când ar fi argășită. Profesorul *Bergmann* din Berlin s'a exprimat foarte favorabil despre acest ser. Dacă se va dovedi definitiv eficacitatea acestui ser, aceasta va fi o binecuvântare și pentru noi Români, căci boala aceasta groaznică, izgonită deja din Europa, trăneste și se lățește prin România și chiar pri munții nostri.

Cu toate că s'a adevărit importanța serurilor, totuși trebuie să primim cu scepticism aceste vești, mai ales, că de atâtea-ori s'a vorbit de serul contra oftice; și acum se experimentează cu o mulțime de seruri (Marmorek, Behring, Koch etc.)

— **Libertatea conștiinței.** Partidul constituțional democrat a depus în Dumă un proiect de lege relativ la libertatea conștiinței, cuprinzând următoarele puncte principale:

«Nimeni nu poate fi urmărit sau oprit în exercițiul drepturilor sale din pricina credințelor sale religioase.

«Sunt abolite toate legile cari lovesc în drepturile civile sau politice ale cetățenilor de ori ce nație ar fi.

«Libertatea deplină acordată tuturor spre exercitarea culturilor de tot soiul ce se profesază acum în Rusia și cari se vor profesa în viitor. Nimeni nu poate fi constrâns să adere la o religie oare care și s'o împărtășească.

«Nimeni nu poate refuza să îndeplinească datoriile sale civile sau politice sub pretextul că ele nu se împac cu convingerile sale religioase, exceptând cazurile prevăzute de lege. E îngăduit fiecărui cetățean de a-și schimba religiunea.

«Instrucțiunea religioasă în școli va fi regulată prin legi speciale».

— **Contra datorășilor** au inventat isteții Englezi acum de curând un fel de provocare, de tot ciudată, prin care îi fac de rîs pe datorăși. Iată cum;

Negustorii din Baltimore aveau câte un protocol întreg, în care erau numele datorășilor rău plățitori, numiți și «gri de mână». Ca să-i fie mai buni plățitori au recurs la lucrul ăsta: Au înființat o Reuniune, care să le poarte sama acestor oameni. Deodată omul, care e dator și a fost provocat și n'a plătit, să pomenește înaintea căsii cu un omnibus mare (căruță mare cu părții înalți, ca la ladă), pe care pe de amândouă părțile e scris cu litere mari și grase: «Plățitori răi».

Omnibusul stă în loc. Din el sar jos doi oficianți cu chipii pe care încă inscripția: «Plățitori răi». Unul dintre aceștia doi merge în casă la locuitorul rău plățitor iar' celalalt stă lângă omnibus. În vreme-ce să întâmplă acestea, pe uliță să adună copii, ștregari de stradă, străini și alți gură cască în jurul omnibusului și rîd și-și bat joc de rău plățitorul creștin. Omnibusul ăsta vine și de câte două-ori și trei-ori la un loc, rămânând tot pe mai mult timp înaintea căsii. Starea bieților datorăși devine din ce în ce mai chinuitoare și s'a ajuns că azi în Baltimore nici nu mai sunt datorăși rău plățitori, decât doar' aceia, cari nici când nu vor putea plăti că nu au cu ce!

Ceeace mulți nu știu. Iacă ce nu știe până azi lumea:

— Că magistratul orașenesc din Drezda a hotărît să înființeze scaldători publice pentru câni. Pentru oameni au destule. Acum pentru câni să face, fiindcă mai tot domnul neînsurat și fata bătrână nemăritată, neavând alt soț cu care să-și petreacă, are câte un câne, mai mare, mai mic, după — gust. Și îi grijesc și-i chitesc lucru mare. Acum vine onoratul magistrat să le dea privilegiu a-i grijii și mai bine, făcându-le scaldători... Scaldătorile vor fi împărțite în clase: pentru câni mai domnești, pentru câni mai de rând. La ce nu mai au vreme să se gândească bogații orașelor!

— **Cununie.** Dșoara Elisabeta Tofan și dl dr. Fariton Pralea s'au căsătorit. Felicitări!

— **Fidanțare.** Dl Petru Iana tipograf, s'a fidanțat cu amabila dșoara Iuliana Covaciu. Felicităm!

— **«Amvonul».** Dorind a scoate încurând volumul al II-lea din cartea de sus, care a fost cu căldură îmbrățișată din partea on. preoșimi, iar de către bărbați competenți frumos apreciată, prin aceasta fac cunoscut: că din «Amvonul» tonul I. mai am numai puține exemplare, și pentru ca să treacă și acelea scăritez prețul cărții dela 3 la 2 coroane de exemplar plus porto 20 fil. trimiși la adresa Ioan Nicorescu, paroh ortodox-român în Curtioi cottul Arad.

— **Cordra fratres.** Comitetul secției ungurești a fost în audiență la Apponyi, rugându-l să ia asupra-și prezidenția secției la al patrulea congres, ce se va ține anul viitor. Secția românească va avea deci un contrar serios de combătut.

— **Dr. Eugen Porea** a fost ales medic balnear la băile sărate și de iod din Basna. D-sa chiar acum s'a întors dela Viena, unde a audiat cursuri speciale menite a familiariza pe medicii balnari cu diversele auxiliare ale curei.

Toți cei cari au lipsă de lămuriri, să se adreseze la d-sa și vor primi toate deslușirile.

— **Boalele șinelor de fier.** Un articol ce tratează despre boalele șinelor de fier, interesează d'aproape toată lumea ce călătorește pe drumul de fier.

În adevăr e chestiune de siguranța lor. Iacă pentru ce tragem atențiunea cetitorilor noștri asupra următoarelor explicări științifice.

Se prescrie zilnic de numeroși medici și profesori la morburî de plumănî, cataruri, tusă convulsivă, scrofulosă, influență.

Oferindu-i-se publicului imitații fără preț, să se ceară totdeauna: **impachetarea originală „Roche”.**

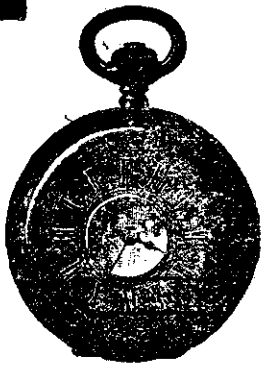
F. Hoffmann-La Roche & Co, Basel (Elezia).

Sirolin

Promovează apetitul și greutatea corpului, delătură tusa, șegma, asudața noaptea.

„Roche”

Se capătă prescriindu-se de medic în farmacii la 4 cor. sticla.

CELE MAI BUNE OROLOAGE

cele mai solide și cele mai după modă **juvaiericale** atât pe bani gata cât și

===== **IN RATE** =====

pe lângă chezașie de 10 ani și prețuri ieftine, liferează cea mai bună prăvălie în aceasta privință în întreaga Ungaria:

Brauswetter János
orologier — Szeged.

Se trimit CATALOAGE cu 2000 chipuri în cinste și gratuit.

Correspondențele să se facă în cât se poate în limba maghiară, germană sau franceză.

Unde se adună Români?

La hotelul „Vulturul negru“

din strada Boczkó (spre calea Cetății)

care e aranjat din nou în modul cel mai modern, cu odăi curate, foarte elegante și foarte eftine.

Unde e locul de întâlnire al inteligenței române în deosebi?

In restaurantul hotelului „Vulturul negru“ al lui Pașca.

Unde poți căpăta bere veritabilă de — Schwechat?

In restaurantul „Vulturul negru“ al lui Ignatie Pașca.

Unde poți afla, în Arad, cele mai bune vinuri și beuturi?

In restaurantul „Vulturul negru“ o o o o o o o o

Unde poți căpăta, în Arad, cele mai bine gătite mâncări?

Tot la „Vulturul negru“, la restaurantul lui Ign. Pașca!

Și tot acolo, în fie-care Sâmbătă, se capătă cîrnați proaspeți și carne de porc. Abonamente se fac cu prețuri din cele mai convenabile.

Serviciul prompt și conștientios!

IN ATENȚIA CELOR CE ZIDESC!

Wandracssek Ignác

zidar calificat și antreprenor de zidiri

Arad, strada Választó nr. 67. b.

Se recomandă p. t. publicului din loc și provincie, pentru orice fel de lucrări în această branșă, ca: case de cărăie, case particulare, vile și zidiri economice, asemenea primește și reparare ade zidiri vechi, pe lângă garanție și prețuri foarte eftine.

Planuri și bugete face pe prețuri convenabile.

RESTAURANTUL TÓTH ENDRE

Am onoare a atrage atențiunea p. t. publicului asupra fostului restaurant

KASS

acum preluat de mine și remaniat după cele mai moderne cerințe.

Cele mai fine și mai bune băuturi, precum vinuri, licheruri, șampanii, se pot căpăta aici.

Mâncările restaurantului nostru sunt neîntrecute.

0 0 0 Seară de seară musica cea mai bună dilectoază pe oaspeții mei. 0 0 0

Serviciu prompt, curat și conștientios. 0 0 0 Abonamente se fac cu prețuri moderate.

Cu deosebită stimă

Tóth Endre
restaurantier.

Telefon 101.

Telefon 101.

Kovács és Polgár

● LUGOS ●

Fabrică de ciment, întreprindere de zidiri de beton și beton de fer.

Fabrica lângă gară. Birou: strada Ilona 2.

Fabrică și ține în magazin

țevi de ciment în toată mărimea pentru traverze, poduri și canale; mai departe șghiaburi (vălăi) de ciment de fer pentru comune, domenii și particulari, trepte de piatră artificială, ciment și imitație de marmoră, stâlpi pentru garduri de beton, plăci de ciment simple și de lux.

Primește ori-ce fel de lucrări de lucrări de beton, beton de fer și lucrări de asfalt, mai departe corpișuri à la Erernit și tot felul de lucrări de pavagiu.

Ține în magazin, vinde en gros și cu detail:

Ciment portland și roman de Beocsini, var, gips, trestie de stucatură, cătran, carbolineum, cărămizi și material rezistentă focului, praf de ciment etc.

La dorință servește cu planuri și preliminaru.